

૩. બચત કરશો તો બચશો

જયેશ ચિત્તલિયા

જયેશ ચિત્તલિયાનો જન્મ ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૬૩ના રોજ મુંબઈમાં થયો છે.

હાલમાં તેઓ ફીલાન્સર પત્રકાર તરીકે શેરબજાર-મૂડીબજાર, મ્યુચ્યુઅલ ફંડ, ફાઈનાન્સીયલ પ્લાનિંગ, ટેક્સ વિભાગ, રિઅલ એસ્ટેટ વગેરે વિશે વિવિધ વર્તમાનપત્રો અને સામયિકોમાં લખે છે. વિવિધ ગુજરાતી અખબારોમાં કોલમ લખે છે. 'શેરબજારમાં આપણે નિષ્ફળ શા માટે જઈએ છીએ?' નામનું પુસ્તક તેમણે આખ્યું છે. આ ઉપરાંત ફાઈનાન્સ સંબંધિત પરિચય પુસ્તિકાઓ પણ લખી છે.

સૂર કૃતિનો

ગ્લોબલાઈઝેશનના જમાનામાં આપણે ટકવું હોય તો નાણાંની બચત અનિવાર્ય છે. એ બાબત ઉપર પ્રકાશ પાડતી પ્રસ્તુત કૃતિમાં લેખકે બચત કરવાની જરૂરિયાત અને તેના ફાયદા વિશે વાત કરીને આપણને પણ બચત માટે ખૂબ સારી રીતે પ્રેરણા આપી છે. તો સાથે બચતને મહત્ત્વ નહીં આપવાથી આવનારી મુશ્કેલીઓ તરફ પણ નિર્દેશ કર્યો છે.

નાનપણમાં પિગી બેંકમાં પૈસાની બચત કરતાં અને કોઈ સારી કે ગમતી વસ્તુ લેવા પિગી બેંકનો ઉપયોગ કરતાં. આમ બચતને લેખક ભારતીય પરંપરાનો ભાગ ગણાવે છે. ભવિષ્યમાં મુશ્કેલ સંજોગોમાં કામ આવે તે માટે પહેલી આવકથી જ બચતની શરૂઆત કરવા પર ભાર મૂક્યો છે. બચતનો પાયાનો સિદ્ધાંત એટલે કમાવો, બચાવો અને પછી વાપરો.

હિસાબ લખવાની આદત પાડવી, ખરીદી વખતે પ્રમાણભાન રાખવું, વિવેકબુદ્ધિથી પૈસાનું રોકાણ કરવું, નાની રકમથી બચતની શરૂઆત કરવી વગેરે બાબત લેખકે સારી રીતે સમજાવી છે.

તમે પૈસાને બચાવશો તો એ તમને બચાવશે...

વિશ્વભરમાં તાજેતરના દાયકામાં જોવા મળેલી આર્થિક કટોકટીની અસર સૌ પર પડે છે. વૈશ્વિકીકરણની આ અસરો હવે પછી થતી જ રહેશે અને બદલાતી પણ રહેશે જ, કેમ કે હવે તો ગ્લોબલાઈઝેશનનો જમાનો વધતો રહેવાનો છે. જેમાં કરે કોઈ ને ભરે કોઈ જેવો ઘાટ પણ જોવા મળી શકે, આ અસરો દરેક દેશની પ્રજા, એકેક વ્યક્તિ પર પણ પડતી હોય છે. પરંતુ જો આપણે આપણા જીવનમાં નાણાંની બચતને નોંધપાત્ર સ્થાન આપ્યું હશે તો સંજોગો સામે આપણે ટકી શકીશું, આપણી રક્ષા સારી રીતે કરી શકીશું. જેઓ બચતને જરાપણ મહત્ત્વ નહીં આપે કે તેની ઘોર ઉપેક્ષા કરશે તેમની સામે ભારે મુશ્કેલીઓ ઊભી થઈ શકે. બચત કરશો, તો બચી જશો. અહીં બચતની કેટલીક પાયાની અને વ્યાવહારિક વાતો સમજાવે....

આપણે નાના હતા ત્યારે પપ્પા કે મમ્મી પિગી બેંક કે સેવિંગ બૉક્સમાં પૈસા બચાવવા આપતા હતા. ઘણાં હોંશિયાર બાળકો તેમને મળતા પોકેટ મનીમાંથી પણ પૈસા બચાવી રાખી મૂકતા. ક્યારેક પોતાને કોઈ સારી વસ્તુ-

ગમતી વસ્તુ લેવી હોય ત્યારે પિગી બેંકનો ઉપયોગ કરતા. આમ બચત આપણી ભારતીય પરંપરાનો ભાગ છે, ભારતીયજનોનો સ્વભાવ છે.

હકીકતમાં પહેલી આવકથી જ બચત શરૂ થવી જોઈએ. આપણે પૈસાની બચત શા માટે કરવી જોઈએ? સ્વાભાવિક છે કે ભવિષ્યમાં અથવા મુશ્કેલ સંજોગોમાં કામ આવે તે માટે.

આજના સમયમાં ઘણાં યુવાનો નોકરી પર લાગે ત્યારથી રિટાયરમેન્ટનું પ્લાનિંગ પણ કરતાં થઈ ગયા છે. કોઈ કહે કે નિવૃત્તિનું આયોજન ક્યા વરસથી ચાલુ કરવું જોઈએ? તો તેનો સરળ જવાબ છે, પહેલી આવક શરૂ થાય એ દિવસથી. બચતનો સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત છે, કમાવો, બચાવો અને પછી વાપરો, પરંતુ મોટેભાગે લોકો કમાયા પછી તરત વાપરવાનું શરૂ કરી દે છે, અને પછી બચે તો બચતનો વિચાર કરે છે. આમ તો પૈસા બચાવવા મુશ્કેલ છે. ખાસ કરીને મોંઘવારીના કાળમાં અને સતત પરિવર્તન પામતી લાઈફ સ્ટાઈલમાં યેનકેન પ્રકારે પણ પૈસા બચાવવા પડશે. જો તમારે એક સલામત ભવિષ્ય ઊભું કરવું હશે તો વર્તમાનમાં સહન કરીને પણ બચત કરવી જરૂરી છે.

આપણે રોજરોજના હિસાબ લખવાની આદત કે નિયમ રાખીશું તો આપણને એ ખ્યાલ આવવો શરૂ થઈ જશે કે આપણે ક્યાં ખોટા ખર્ચ કરી નાંખીએ છીએ. બીજું તેનાથી આપણને ક્યા ખર્ચ પર કાપ મૂકવો તેનો અંદાજ પણ આવવા લાગશે. આપણે વધારાની આવક માટે મહેનત કરવી પડે એમ છે તે પણ આનાથી સમજાશે. આપણે

વિચારતા નથી, કિન્તુ જાણતા-અજાણતા આપણે કેટલાય બિનજરૂરી ખર્ચા કરી નાંખીએ છીએ. ખાસ કરીને આપણને જરૂર હોય કે ન હોય આપણે વાર-તહેવારે પ્રમાણ વગર ખરીદી કરી લઈએ છીએ. ઘણીવાર ફેશનના નામે કે ક્યારેક સમાજમાં દેખાદેખીમાં ખોટી રીતે નાણાં ખર્ચાઈ જાય છે. આ માનસિકતા સાથે બચતના ગુણ વિકસવા કઠિન બની જાય છે. જેનો ખ્યાલ બહુ મોડેથી આવે છે અથવા કપરા સંજોગોમાં તેનો અહેસાસ થાય છે. ત્યારે ઘણું મોડું થઈ ચૂક્યું હોય છે. લોકો બેંક સેવિંગ એકાઉન્ટમાં હજારો રૂપિયા રાખી મૂકતા હોય છે. જ્યાં તેમને નજીવું વ્યાજ મળે છે. પણ તેનો ખ્યાલ રહેતો નથી. ખરેખર તો લોકોએ ચોક્કસ જરૂરી રકમથી વધુ નાણાં સેવિંગ ખાતામાં મૂકી રાખવા નહીં, પરંતુ તેને બદલે એ નાણાંનું પોતાની જરૂરિયાતને આધારે રોકાણ કરી નાંખવું જોઈએ અર્થાત્ નાણાંના રોકાણમાંથી વધુ વળતર રૂપે વધુ નાણાંનું સર્જન થતું રહેવું જોઈએ. પૈસામાંથી પૈસા ના બને તો એ ખોટનો ધંધો ગણાય.

જેમ બચત વહેલી શરૂ કરવી જોઈએ તેમ રોકાણનું કામ પણ વહેલાસર શરૂ કરી દેવું જોઈએ. પછી કરીશું-પછી કરીશું જેવા બહાનાં કે મનઘડત દલીલો સાથે આ કામ ખેંચતાં રહેવું જોઈએ નહિ. પગાર વધશે પછી કરીશ, પ્રમોશન મળશે પછી, બહારગામ ફરી આવું પછી, દીકરાનો જન્મ દિવસ ઊજવાઈ જાય એ પછી કરીશું જેવી દલીલો લોકોનો ખાસ્સો સમય ખાઈ જતી હોય છે. જેનો ખ્યાલ આવે ત્યારે ઘણું મોડું થઈ ગયું હોય એવું બની શકે છે.

ઘણાંને સવાલ થાય કે બચત શા માટે કરવી?

આ સવાલનો સીધો જવાબ મેળવવા પોતાની જાતને જ થોડા સવાલ પૂછવા ઉચિત રહેશે.

☞ તમારા હવેના સમયના રોજબરોજના ખર્ચા શું હોય છે?

☞ ફિલ્મો કેટલી જુઓ છો? તેની ટિકિટના ભાવ શું હોય છે?

પહેલાં આ ભાવો શું હતા? રોજરોજ-અવાર-નવાર જેમાં ટ્રાવેલ કરો છો એ રીક્ષા કે ટેક્સીના ભાડા હવે શું છે? બહારગામ કે ટુર પર જાવ છો ત્યારે હવે હોટેલમાં રહેવાનો ખર્ચ શું આવે છે, અને પ્રવાસનો પણ? અઠવાડિયામાં કે વારે તહેવારે હોટેલમાં કેટલાં બિલ ભરો છો? આ યાદી હજી તો લંબાવો એટલી લંબાવી શકાય તેમ છે. તમે પોતે પણ તે જાણો જ છો. એકદમ અફલાતૂન નહીં પણ ઓછામાં ઓછું આરામદાયક જીવન માટે પૈસાનો યોગ્ય સંચય અને તેમાંથી વધુ નાણાંનું સર્જન થાય અને નાણાંની નિયમિત વૃદ્ધિ થાય એ રીતે તેનું આયોજન થવું જરૂરી છે.

મોંઘવારી દિન પ્રતિદિન વધતી જાય છે માટે નાની રકમથી બચતની શરૂઆત કરી દેવી જોઈએ. નાની રકમ પણ સમય સાથે મોટી થતી જતી હોય છે. ‘ટીપે-ટીપે સરોવર ભરાય’ એ કહેવત બહુ જ્ઞાનીઓએ પાડી હોવી જોઈએ કારણ કે બચત કરતાં પહેલા સૌના મનમાં પહેલો વિચાર એ જ આવતો હોય છે કે પચાસ-સો રૂપિયામાં વળી શું બચાવવાનું? પણ દોસ્તો, આ સો રૂપિયા જ પછી હજાર થાય છે અને લાંબે ગાળે લાખ પણ થાય છે. બચત માટે કોઈ પણ રકમ નાની હોઈ શકે નહીં.

પૈસા કમાવાની શરૂઆતનો દિવસ એ પોતાની આવકમાંથી પહેલી બચત કરવાનો નિર્ણય જ નહિં, અમલમાં મૂકવાનો પણ દિવસ છે. સામાન્ય રીતે લોકો કહેતા હોય છે કે પગારમાંથી પૈસા બચશે તો બચત કરીશું. પરંતુ હકીકત એ હોવી જોઈએ કે પૈસા બચાવીને જ બચત કરવી પડે. માની લઈએ કે દરેકના કિસ્સામાં એ સંભવ ન બની શકે, કિંતુ આ નિયમ હોવો જરૂરી છે કે પહેલી કમાણીના દિવસથીજ બચતના પાઠ શીખીએ, પણ બચતનો વાસ્તવિક અમલ યુવાનીમાં પહેલી આવકથી શરૂ થવો જોઈએ. બચત અને તેનું યોગ્ય આયોજન સાથેનું રોકાણ આજના અને ભાવિ સમયની ખાસ જરૂરિયાત છે.

માર્ગદર્શક સ્તંભ

પ્રસ્તુત કૃતિના અધ્યાપનની શરૂઆતમાં વિદ્યાર્થીઓને મળતા ખિસ્સા ખર્ચ અને તેના ઉપયોગ બાબત ચર્ચા કરી શકાય.

વર્તમાન સમયની મોંઘવારી બાબત ચર્ચા કર્યા પછી બચત કરવાની જરૂરિયાત, તેનું મહત્વ, તે કરવાના ઉપાયો અને તેની માટેની જુદીજુદી યોજનાઓ વિશેની માહિતીથી પરિચિત કરી શકાય. બેંક અને પોસ્ટઓફિસની બચત યોજનાઓ ઉપર પણ પ્રકાશ પાડી શકાય. શક્ય હોય તો બેંકની મુલાકાત પણ ગોઠવી શકાય. રોજના હિસાબ લખવા, ખિસ્સાખર્ચના પૈસામાંથી બચત કરવા માટે પ્રેરણા આપી શકાય.

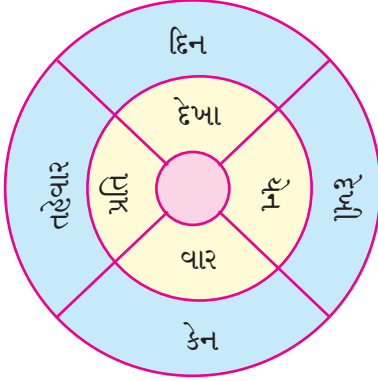
સ્વાધ્યાય

સ. ૧. નીચેના શબ્દો માટે કૃતિમાં વપરાયેલા શબ્દો શોધો :

(૧) જગત	(૨) ચલાણ	(૩) અનાદર	(૪) ભયંકર
(૫) વધારો	(૬) ફેરફાર	(૭) મામૂલી	(૮) ટેવ

સ. ૨. કૃતિમાં વપરાયેલા અંગ્રેજી શબ્દોની યાદી તૈયાર કરો. તેના ગુજરાતી અર્થ લખો. શબ્દકોશની મદદ લો.

સ. ૩. યોગ્ય બોડી બનાવો :

(૧)	____
(૨)	____
(૩)	____
(૪)	____

સ. ૪. નમૂના પ્રમાણે શબ્દ લખો : દા.ત. સ્વતંત્ર - પરતંત્ર

(૧) આવક	(૨) સ્વાભાવિક	(૩) બિનજરૂરી	(૪) વ્યવહારિક

સ. ૫. આડાઅવળા અક્ષરોને ગોઠવી અર્થપૂર્ણ શબ્દ બનાવો :

(૧) રવિભશ્ચ	(૨) રીઘવામોં	(૩) સહેઅસા
(૪) ચકઆમદારા	(૫) નઆજયો	(૬) રૂતઆશ

સ. ૬. 'ઇક' ઉપસર્ગ લગાડી શબ્દો બનાવો :

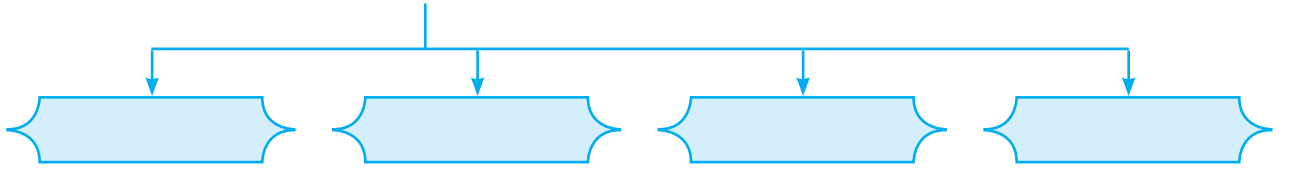
(૧) અર્થ	(૨) સમાજ	(૩) તંત્ર	(૪) રસાયણ
(૫) ભાષા	(૬) માસ	(૭) દિન	(૮) વ્યવહાર

સ. ૭. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને વિધાન પૂર્ણ કરો :

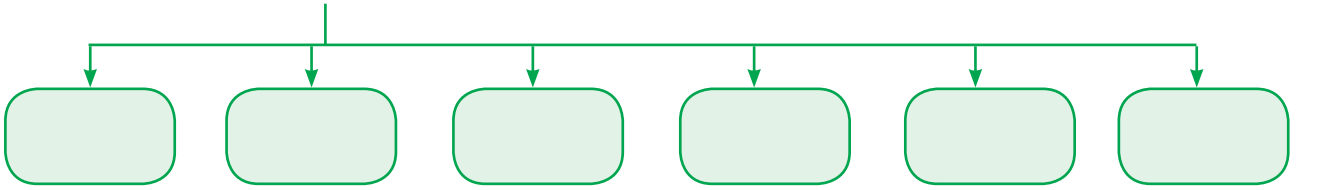
- (૧) સંબંધો સામે આપણે ટકી રહેવું હોય તો, આપણે જીવનમાં _____
(અ) નાણાંની બચતને નોંધપાત્ર સ્થાન આપવું જોઈએ
(આ) પહેલેથી પૈસા ભેગા કરવા જોઈએ (ઇ) કરકસરથી રહેવું જોઈએ
- (૨) નાનપણમાં પોતાને ગમતી વસ્તુ લેવા આપણે _____
(અ) માતાપિતા પાસે જીદ કરતાં (આ) પિગી બૅંકનો ઉપયોગ કરતાં
(ઇ) ગમે તેમ કરી પૈસા મેળવતાં
- (૩) નિવૃત્તિનું આયોજન પણ આપણે _____
(અ) નિવૃત્તિ પછી તરત જ કરવું જોઈએ (આ) પેન્શન શરૂ થાય ત્યારથી જ કરવું જોઈએ
(ઇ) પહેલી આવક શરૂ થાય તે દિવસથી કરવું જોઈએ
- (૪) બચતનો સ્પષ્ટ સિદ્ધાંત છે કે, _____
(અ) કમાવો, વાપરો અને પછી બચાવો (આ) કમાવો, બચાવો અને પછી વાપરો
(ઇ) વાપરો, બચાવો અને પછી કમાવો

સ. ૮. સમજીને લખો :

- (૧) બચત પછી કરીશું તે માટેની દલીલો

- (૨) બચત કરવા પોતાની જાતને પૂછવાના પ્રશ્નો

- (૩) પૈસા બચાવવાની જરૂરિયાત
(૪) રોજનો હિસાબ લખવાની આદતથી થતા ફાયદા

સ. ૯. અધૂરાં વાક્યો પાઠના આધારે પૂરા કરો :

- (૧) બચત કરશો તો _____
(૨) ક્યારેક સમાજમાં દેખાદેખીમાં _____
(૩) પૈસામાંથી પૈસા ના બને તો એ _____
(૪) બચત માટે કોઈપણ રકમ _____

સ. ૧૦. નીચેનાં વાક્યોને યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવો :

- (૧) યોગ્ય આયોજન સાથેનું રોકાણ આજના સમયની ખાસ જરૂરિયાત છે.
- (૨) મોંઘવારી દિન-પ્રતિદિન વધતી જાય છે.
- (૩) પહેલી કમાણીના દિવસથી જ બચતના પાઠ શીખીએ.
- (૪) ટીપે-ટીપે સરોવર ભરાય.
- (૫) પૈસા બચાવીને જ બચત કરવી પડે.

સ. ૧૧. પાઠના આધારે ખાલી જગ્યા પૂરો :

- (૧) બચતની જેમ રોકાણનું કામ પણ _____ શરૂ કરી દેવું જોઈએ.
- (૨) નાણાંની _____ વૃદ્ધિ થાય એ રીતે તેનું આયોજન થવું જરૂરી છે.
- (૩) ઓછામાં ઓછું _____ જીવન માટે પૈસાનો યોગ્ય સંચય કરવો જોઈએ.
- (૪) હકીકતમાં _____ આવકથી જ બચત શરૂ થવી જોઈએ.

સ. ૧૨. તમને મળતા ખિસ્સાખર્ચનો ઉપયોગ તમે કેવી રીતે કરો છો? આ પાઠ શીખ્યા પછી કોઈ ફેરફાર કરશો કે? તે લખો.

સ. ૧૩. યોગ્ય વિશેષણ લખો :

(૧) સંજોગો	(૨) સિદ્ધાંત	(૩) વાતો
(૪) વ્યાજ	(૫) જીવન	(૬) બાળકો

સ. ૧૪. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો : જવાબ માટે કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરો :

(સિદ્ધાંત, દાયકો, બચત, રોકાણ)

- (૧) દસ વર્ષનો સમૂહ - _____
- (૨) ભવિષ્ય માટે બચાવેલા પૈસા - _____
- (૩) વધુ વળતર મેળવવા પૈસા રોકવા એટલે - _____
- (૪) પૂરી તપાસ કે વિચારણા પછી સાચો સાબિત થયેલો નિશ્ચિત મત - _____

★ નીચેની બાબતો વિશે વર્ગમાં બે જૂથ પાડીને સમૂહચર્ચા કરો :

● પાસબુક	● ચેકબુક	● કેવાયસી (KYC)	
● બચતખાતું	● ચાલુ ખાતું	● રીકરીંગ ખાતું	● ફિક્સ્ડ ડિપોઝિટ

પ્રકલ્પ

★ કુટુંબના વડીલ સાથે ચર્ચા કરી તમારા ઘર માટેનું એક મહિનાનું અંદાજપત્ર તૈયાર કરો.

★ નીચેનાં વાક્યોનું ગુજરાતી ભાષામાં ભાષાંતર કરો :

- (૧) Beauty is in the heart, not in the face.
- (૨) All power is within you. You can do anything and everything.
- (૩) You are the creator of your own destiny.
- (૪) Never postpone what you can do today.
- (૫) Good manners will open the doors that the best education cannot.
- (૬) No one will manufacture a lock without a key. Similarly God won't give problems without solutions
- (૭) A ruler should be slow to punish and swift to reward.
- (૮) We must follow the traffic rules for the safety.
- (૯) Go out on the ground to play every day.
- (૧૦) Trees are our best friends.

વિશેષ વાંચન

બચત અને રોકાણ વચ્ચેનો તફાવત

બચત નિષ્ક્રિય છે; રોકાણ સક્રિય છે.
 બચત ધ્યેયરહિત છે; રોકાણ ધ્યેયયુક્ત છે.
 બચતમાં આયોજન આવશ્યક હોતું નથી;
 રોકાણમાં આયોજન આવશ્યક હોય છે.
 બચતમાં વ્યક્તિ નાણાં સાચવે છે.
 રોકાણમાં નાણા વ્યક્તિને સાચવે છે.
 બચતમાં નજર નાણાંની ચૂકવણી પર હોય છે.
 રોકાણની નજર લાભાંશ અને વળતર પર હોય છે.
 બચતમાં ચિંતા છે; રોકાણમાં વિશ્વાસપૂર્ણ સાહસ છે.
 બચત સંપત્તિ સાચવે છે; રોકાણ સંપત્તિમાં વૃદ્ધિ કરે છે.

- સંકલિત

આળસ આરામ નથી, કંઠૂસાઈ કરકસર નથી અને ઉડાઉપણું ઉદારતા નથી.

